

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisinin 2024 yılının ilk sayısı olan Mart, 25. Cilt, 1. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim.

Dergimizin bu sayısında altı araştırma makale yer almaktadır. Bu çalışmaları kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk makale *Ahmet BİLDİREN, Tahsin FIRAT ve Sevinç Zeynep KAVRUK* tarafından yürütülen “*Öğrenme Güçlüğünden Üstün Yeteneğe Bir Okul Hayatı*” adlı çalışmadır. “Öğrenme güçlüğü olan bir öğrenci üniversite sınavında üstün bir başarı sağlayarak tıp fakültesine yerleşebilir mi?” sorusuna yanıt aranan bu çalışmada akademik başarısızlığa rağmen tıp fakültesine girmeyi başaran Fatih'in güçlü ve zayıf yönlerini ile güçlülere karşı kullandığı stratejilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Aile görüşmeleri, Fatih ile yapılan görüşmeler, Fatih'in çizimleri ve zekâ testi sonucuyla birlikte Fatih'in zorlandığı ve yetenekli olduğu alanlar analiz edilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda Fatih'in ilkokuldan beri öğrenme güçlüğü yaşadığı, özellikle Türkçe dersinde zorluk çektiği ve akademik başarısızlık yaşadığı belirlenmiştir. Yaşadığı akademik başarısızlığa rağmen matematik alanında iyi performans gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca genel zihinsel yetenekte yetenekli olduğu ve resim yapmada olağanüstü yeteneğe sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Fatih'in güçlü ve zayıf yönleri ile yetersizliklerini telafi etmek ve bir şeyler başardığını ortaya koymak için resim alanındaki yaratıcılığını ön plana çıkarması dikkate alındığında Fatih'in öğrenme güçlüğü olan üstün yetenekli bir öğrenci olduğunun belirtilebileceği sonucuna ulaşılmış ve bu sonuçlar, öğrenme güçlüğü olan üstün yetenekli bireylerin belirlenmesi bağlamında tartışılmıştır.

“*İlk Gençlik Çağı Romanlarında Özel Gereksinimli Karakterlerin İncelenmesi*” adlı ikinci makale *Hüseyin ÖZTÜRK, Kemal AFACAN, Mustafa CEYLAN ve Ali KIRCI* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada karakter olarak özel gereksinimli bireylere yer veren eserler, karakterlerin yapısı, tasviri ve gelişim özellikleri açısından incelenmiştir. İlk gençlik çağı romanlarındaki özel gereksinimli karakterlerin çeşitli ölçütlere göre incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden döküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Araştırmada 38 eser değerlendirmeye alınmıştır. Eserler belirlenirken ilk gençlik çağına hitap ediyor olması ve en az bir özel gereksinimli karaktere yer veriyor olması koşulu aranmıştır. Araştırmanın analizleri, içerik analizi tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. İncelenen 38 romanda 11 farklı özel gereksinim durumuna yer verildiği tespit edilmiştir. Bunlardan 10'u görme yetersizliği, 11'i fiziksel yetersizlik, altısı işitme yetersizliği, altısı zihin yetersizliği, altısı otizm spektrum bozukluğu, beşi beyin felci, üçü dil ve konuşma bozukluğu, üçü üstün yetenek, biri özel öğrenme güçlüğü, biri dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, biri de fiziksel bozukluktur. Bu eserlerden 33'ünde olumlu tasvire yer verildiği tespit edilmiş; karakterlerden 33'ünün devinimsel özellikler taşıdığı, biri hariç hepsinin gerçekçi kurguya sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, karakterlerin özel gereksinim çeşitliliği bakımından alanyazındaki çalışmalardan ayrıldığı ancak kurguların gerçekliği bakımından alanyazındaki çalışmalarla örtüştüğü ve bu eserlerdeki devinimsel karakterlerin oranının önceki araştırmalardan yüksek olduğu görülmüştür. Özel gereksinimli karakterlerin akranlarıyla ilişkisine yönelik sonuçlar da konuya ilişkin araştırmaların sonuçlarıyla uyumlu bulunmuştur.

Üçüncü makale *Gamze ÜNÖZKAN-AKSU ve Mehmet Emrah CANGİ* tarafından yürütülen “*Otizmlilik ve Tipik Gelişen Çocuklarda Zihin Kuramı ve Pragmatik Dil Becerilerinin Karşılaştırılması*” adlı çalışmadır. Araştırmada OSB olan ve tipik gelişen grupta ZK ve pragmatik beceriler arasındaki ilişki incelenmiş ve bu beceriler ile bir katılımcı dahil etme kriteri olan Türkçe Okul Çağı Dil Gelişim Testi (TODİL) puanlarının ilişkisi araştırılmıştır. Çalışmaya TODİL dil eşdeğer yaşı 6;0-8;11 olan 16 OSB olan ve 7;0-8;11 yaş aralığında tipik gelişen 46 katılımcı dahil edilmiştir. Çalışmada Çocuklar İçin Gözlerden ZK testi (Gözlerden ZK), Garip Hikayeler ve Pragmatik Dil Becerileri Envanteri (PDBE) kullanılmıştır. OSB olan grupta PDBE testleri (toplam puan ve alt testler) ile Gözlerden ZK ve Garip Hikayeler arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Oysa tipik gelişen grupta Garip Hikayeler ile PDBE testleri arasında zayıf veya orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. İki grupta, OSB'de Cümle Anlama hariç, TODİL alt testleri ile Garip Hikayeler arasındaki ilişkiler de anlamlı bulunmuştur. Tipik gelişen grupta TODİL Dilbilgisi bileşke ve alt test puanları ile, PDBE testleri ve ZK testleri arasında çok sayıda zayıf ile güçlü arasında değişen anlamlı ilişki gözlenmiştir. Oysa OSB'de yalnızca Garip Hikayeler ile TODİL bileşke, Cümle Anlama ve Biçimbirim Tamamlama arasında ve Gözlerden ZK ile Biçimbirim Tamamlama arasında orta ile güçlü arasında değişen ilişki vardır. İki grup arasında ZK ve pragmatik becerilerin etkileşiminde farklı bir örüntü olabileceği görülmüştür. OSB'de ZK ile pragmatik beceriler arasında ilişki olmaması katılımcı grubunun görece küçük olması ve PDBE'nin adaptasyon çalışmasının büyük ölçüde tipik gelişen çocuklardan oluşmasıyla açıklanmıştır.

“*Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf ve Rehber Öğretmenlerinin Yaşadıkları Güçlüklerle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi*” adını taşıyan dördüncü makale *Elvan BARAN-KARALAR, Atlas BOGENÇ ve Tevhide KARGIN* tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmada İstanbul ilinde bulunan ilkokullarda görev yapan sınıf ve rehber öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasında yaşadıkları güçlüklerle ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelinin kullanıldığı çalışmada; sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan yedi sınıf öğretmeni ve okulunda kaynaştırma öğrencisi olan altı rehber öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilere içerik analizi uygulanarak, ana tema ve alt temalar oluşturularak bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma bulguları sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programını (BEP) rehber öğretmenden yardım alarak hazırladıklarını, okul idaresinin kaynaştırma uygulaması hakkında yeterli bilgiye sahibi olmadığını, sınıf mevcutları kalabalık olduğu için akademik beceri kazandırmada zorlandıklarını göstermiştir. Rehber öğretmenler ise BEP geliştirme biriminde tüm sorumlulukların kendilerine yüklendiğini, okul idaresinin kaynaştırmayla ilgili iş birliği sağlamadığını hem sınıf öğretmenleri hem de rehber öğretmenlerin; öğrencinin destek eğitim aldığı kurumlara kurdukları iletişimi ve iş birliğinin tek tarafı olduğunu, kendilerine öğrencileri ilgili geri dönüş sağlanmadığını belirtmişlerdir. Ailelerin çocuklarının yetersizlik durumunu kabullenmemeleri ise sınıf ve rehber öğretmenleri için iş birliğini güçleştiren diğer bir bulgu olarak belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulguların kaynaştırma uygulamasında sınıf ve rehber öğretmenlerinin okul, aile ve öğrenciye destek eğitim sunan paydaşlar ile iş birliği içinde olmalarının gerekliliğini ortaya çıkardığı öne sürülmüştür. Bu iş birliğinin öğrencinin eğitim sürecinin daha sağlıklı ilerlemesini sağlayacağı ve yapılacak benzer çalışmalarda okul-aile iş birliğine dayalı deneysel çalışmaların yapılması gerektiği önerilmiştir.

Meryem UÇAR-RASMUSSEN ve İlknur ÇİFCİ-TEKİNARSLAN tarafından kaleme alınan beşinci makale “*Zihin Yetersizliği Olan Bireylere Cinsel İstismarı Önleme Becerisinin Kazandırılması*” adını taşımaktadır. Bu çalışmada bilişsel süreç yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan öğretim programının zihin yetersizliği olan bireylere cinsel istismarı önleme becerisini kazandırmadaki etkililiği incelenmiştir. Araştırma tek-denekli araştırma yöntemlerinden denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeline göre desenlenmiş ve başlama, öğretim, yoklama ve genelleme evreleri düzenlenmiştir. Zihin yetersizliği bulunan 12-14 yaş aralığındaki üç kız öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir. Katılımcılara hedef beceriyi kazandırmak amacıyla bilişsel süreç yaklaşımının sosyal kodlama, sosyal karar verme, sosyal performans, sosyal değerlendirme aşamaları temel alınarak bir öğretim programı hazırlanmıştır. Programda cinsel istismar durumlarını ve bu durumdan nasıl kaçınmaları gerektiğini anlatan öyküler ve bu öyküleri betimleyen resimlerden yararlanılmıştır. Katılımcılara cinsel istismarı önleyebilmeleri için “hayır” demek, “ortamdan uzaklaşmak” ve “güvendiği birine durumu anlatmak” olmak üzere üç korunma becerisi öğretilmiştir. Araştırma sonunda, hazırlanan öğretim programının üç kız öğrenciye cinsel istismarı önleme becerisinin kazandırılmasında etkili olduğu görülmüştür. Bu etki hem öğretim sürecinde toplanan verilerde artışın gözlenmesiyle hem de öğretim sonunda alınan yoklama verilerinin, öğretim öncesi toplanan yoklama verilerinden daha yüksek olmasıyla açıklanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular alanyazındaki çalışmalar ışığında tartışılarak ileri çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Bu sayıda yer alan altıncı makale olan “*İşitme Engelli Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Yeterliliklerine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi*” adlı çalışma *Özlem ASLAN-BAGCI ve Hakan SARI* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada işitme engelli öğrencilerle çalışan öğretmenlere yönelik geliştirilecek olan İşitme Engelliler Alanı Öğretmen Yeterlilik Eğitim Programı için öğretmen ihtiyaçlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma deseni benimsenmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle veriler toplanmıştır. Sakarya ilinin merkez ilçelerinde farklı kademelerde (ilk - orta - lise) görev yapan işitme engelli öğrencisi olan öğretmenlerden, bu öğrencilerle çalışırken ihtiyaç duydukları mesleki bilgi ve becerilere ilişkin veri toplanmıştır. Veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Elde edilen verilerden işitme engelliler temel alan bilgisi, iletişim modelleri ve işitme cihazları, öğretim yöntem ve teknikleri, akademik ve mesleki beceriler ana temalarına ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda, işitme engelli öğrencisi olan öğretmenlerin işitme engellilerin eğitimi ile ilgili; tanımlar, sınıflandırma ve işitme engelli çocukların gelişim özellikleri, tanılama ve değerlendirme süreçleri, eğitim yaklaşımları ve program uyarlama, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) geliştirme ve uygulama, materyal hazırlama ve eğitim ortamlarında teknolojinin kullanımı, iletişim modelleri, işitme cihazları ve yardımcı teknolojiler, ortam uyarlama ve etkili sınıf yönetimi, aile eğitimi ile ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıklarını, aynı zamanda kendilerini bu konularda yeterli bulmadıklarını ve eğitim almak istediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Çalışmanın sonuçlarıyla ilişkili olarak öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi, uzman desteğinin sunulması gibi önerilerde bulunulmuştur.

Sevgili Okurlarımız, dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarıma sizlerin huzurunda bir kez daha çok teşekkür ediyorum. Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2024 yılının Haziran ayında yayımlanacak olan 25. Cildin ikinci sayısında tekrar buluşmayı diliyorum...

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU